

FUTURIZAM F.T. Marinetti, Majakovski, Hljebnikov

Italija

Filippo Tommaso Marinetti

Sunce zlato vaga tanjuri olovo nebo svila boje posteljina purpur plavetnilo prženje Sunce = vulkan + 3000 barjaka atmosfera - preciznost korida bjesnilo kirurgija svijetiljke zrake - skalpeli blistanje rublje pustoš - klinika X 20000 ruku 20000 nogu 10000 očiju - nišanskih sprava svjetlucanje čekanje operacija pijesak - peći - brodova Talijani Arapi: 4000 metara bataljun - kotlovi naređenja - klipovi znoj usta - užarene peći

izgubljenost ispred ulje tatatata amonijak gazije ljubice izmetine ruže pijesak zasljepljenje - ogledala sve hodati aritmetika

slušati ironija oduševljenost zujanje šivati sprudovi - jastuci cikcak krpiti noge - gomile - škripanje pijesak beskorisnost mitraljezi = šljunak + zapljuskivanje + žabe

Prethodnica: 200 metara natovarene - na - bajunetu ispred Arterije toplo bujanje oplodivanje - vlasi - pazuha - panj riđa plava boja lahori + ranac 18 kilograma razboritosti = ljujačka gvožđurinja škrabica mekoća: 3 srha zapovijedi kamenje bijes neprijatelj gromobran lakoća slava junaštvo Prethodnice: 100 meatra mitraljezi puškarenje erupcija violine žuta mjed pim pum pak pak tim tum mitraljezi

tataratatarata tataratatarata tataratatarata

- Futuristi traže stvaranje nove umjetnosti koja slavi tehniku i strojeve novoga vremena.

Ta će umjetnost biti intuitivna, a ne intelektualna kao tradicionalna

„Pjesnici futuristi! Ja sam vas naučio mrziti biblioteke i muzeje, kako bih vas pripremio mrziti razum, razbuđujući nanovo u vama božansku intuiciju(...) Pomoću intuicije pobijedit ćemo neprijateljstvo naizgled neumanjivo što dijeli našu ljudsku put od kovine strojeva.“

- Postavlja pravila futurističkog izraza u književnom djelu:
 - o **Uništava sintaksu☺, raspoređuje imenice**
 - o **Mora se rabiti glagol u infinitivu, da pristaje uz imenicu i ne podvrgne je piščevu ja koji razmišlja**
 - o **Ukida se pridjev, gola imenica čuva osnovni sadržaj**
 - o **Ukida se prilog**
 - o **Ukida se interpunkcija (rečenični znakovi)**

Rusija

Vladimir Vladimirovič Majakovski

[A VI BISTE MOGLI?]

Prolivši boju u brzini, premazah sliku radnog dana,
ja sam pokazao na hladetini te jagodice oceana.
Na limenoj sam onda ribi pročitao poziv usna novih.
A vi noćno izveli bi na flauti oluka ovih?
(1913)

[NEKOLIKO RIJEČI O MENI SAMOM]

Ja volim gledat kako umiru djeca. Da li primjetiste plimu
smijeha za njuškom tuge reske? A ja - u čitaonici ulica -
tako sam često prelistavao lijesova duge sveske. Mokrim je
prstima mene i plot pipala ponoć mrkla, i s kapljama pljuska
na čeli kupole luda je skakala crkva. Ljubilo je, plačući, blato
hitona rub lepršavi, Krist je iz ikone utekao nekamo. Vičem cigli,
od luđačkih riječi mršavih zabijam kamu u nebo nateklo, mekano:
"Sunce! Oče moj! Bar ti se smiluj i ne muči me dalje!
To moja krv koju si prolio lije se putem tolika. To je moja duša
ko krpa razdrta oblaka u nebu što je spaljeno na rđavom križu
zvonika! Vrijeme! Mada si ti sakati slikar ikona, lik moj nariši
dokon u životu nakaze vijeka!" Ja sam usamljen kao posljednje
oko onoga koji ide ka slijepima, čovjeka.
(1913)

- Nova, urbana, revoucionarna poezija
- Tematika grada, jezik ulice, antiesteticizam
- Rusi ne traže uništavanje stare umjetnosti – oni novu umjetnost žele demokratizirati, približiti je narodu
- Recitirao je stihove na trgovima, u školama i tvornicama, razgovara sa slušateljima, polemizira
- Razočaran i odbačen kao pjesnik revolucije, samoubio se

Futurizam, kao i drugi avangardni pokreti, objavljuje prekid s književnom tradicijom i esteticizmom te u književnosti postavlja zahtjev za izražavanjem dinamizma industrijske civilizacije. **pobuna, drskost, veličanje strojeva i brzine, kao i oduševljenje političkom akcijom i ratom**

EKSPRESIONIZAM Georg Trakl, Georg Heym, Gottfried Benn, Franz Werfel

Njemačka, Austrija

- Ekspresionistički umjetnik negira da se u umjetničkom djelu daje *preslika iskustvenog svijeta*
- Doživljavaju sebe kao vizionare koji svjedoče o vlastitoj unutrašnjoj stvarnosti
- Odražava se kaos i nemir modernog velegrada u kojem se pojedinac osjeća osamljenim i izgubljenim
- Povezanost s ESTETIKOM RUŽNOĆE (naturalizam)
- Ravnodušnost svijeta i društva
- Izlaz iz civilizacijskog kaosa vide u egzotičnim primitivnim pejzažima i mitskim prostorima

Georg Trakl

Delirij

Crni snijeg koji teče s krovova;
Crveni prst uranja u tvoje čelo
U golu sobu uranjaju plavi snježnici
Koji su mrtvo zrcalo ljubavnika
U teške komade glava puca i mašta
O sjeni u zrcalu plavih snježnika,
O hladnom smješku jedne mrtve cure.
U mirisima kestena plače večernji vjetar.

... snježnici = glečeri, vrhovi planina prekriveni snijegom.

Sunce

Svakoga se dana žuto sunce javlja iza brda.
Šuma je lijepa, tamna životinja,
Čovjek; lovac ili pastir.

Crvenkasto se ljeska riba u zelenome ribnjaku.
Pod kupolom neba
Ribar se tiho vozi u čamcu modrom.

Polako zrije grozd, i žito,
Kad naginje se tihi dan,
Spremno je i dobro i zlo.

A kad zanoća,
Otvara putnik tihe teške vjeđe;
Izranja sunce iz provalija gustih.

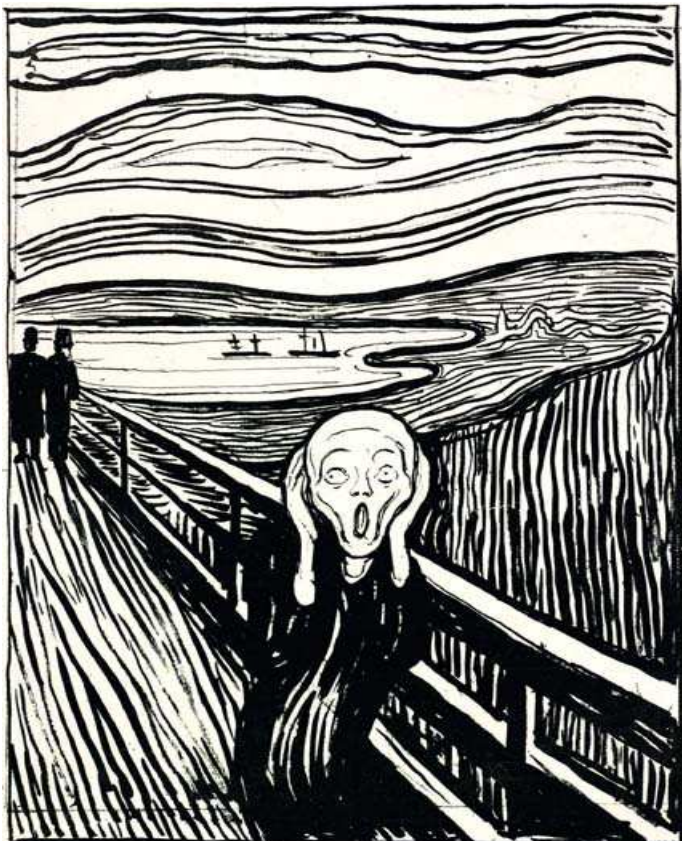
- Sloboda izraza – **simultanizam** – nizanje sintaktičkih izoliranih stihova koji bi se načelno mogli zamisliti i drukčije raspoređeni
- Pjesmu u cjelinu povezuje vizija duhovne stvarnosti, odnosno pjesnikova ekspresija

Obilježja ekspresionizma

- **Umjetnost NIJE oponašanje stvarnosti – predstavlja osjetilnu realnost – ANTIMIMETIČKO načelo**
- **Zbilja nije izvan nas, nego u nama**
- **Izražava se NEMIR, TJESKOBA, KRIK**
- **Ekspresija je izraz čovjekove unutrašnjosti, unutrašnje duhovne stvarnosti**
- **Boja je u ekspresionističkom potpuno autonomna – pjesnik ne preslikava boje iz stvarnosti nego bojom izražavaju duhovnu stvarnost, boja ovisna o umjetnikovoj volji**
- **u književnom djelu je važna vizualna sastavnica – *oluja jezičnih slika* – tako se pobuna spaja s osjećajem tjeskobe i straha uoči Prvog svjetskog rata**

Časopisi

- **Der Sturm i Die Aktion**

DADAIZAM Tristan Tzara

- vrijeme prvoga svjetskog rata, Zurich, Tristan Tzara
- njegov program bio je potpuna negacija tradicionalnoga: stari svijet uremeljen na racionalnom doveo je do masovnog ubijanja u svjetkom ratu
- izlazi s potpun suprotnim programom: tradiciji suprotstavljaju IRACIONALNU NEGACIJU SVIH VRIJEDNOSTI uključujući i umjetnost (umjetnost je čuvar prošlosti kojeg treba uništiti)
- karakteristično je negiranje svega racionalnog paradoks, crni humor
- etimologija riječi dada- dječje tepanje, izraz za drvenog konjića za ljuljanje (igračka)

-onomatopeja dječjega govora; u franc. dječja riječ za drvenoga konja, igračku; možda i prema rum. *da*: da, što su upotrebljavali /da, da/ Tzara i Janco), međunarodni avangardni pokret osnovan 1916. oko skupine umjetnika u ciriškom Cabaretu Voltaire.

Tristan Tzara

Parabola

možemo li stariju damu upitati

za adresu nekog bordela

pti pti pti pti pti pti pti pti pti

što pjevaš na grbi deve

zeleni slonovi tvoje osjećajnosti
drhte svaki na jednom telegrafskom stupu
četiri noge zakovane u jednu
promatrao je toliko sunce da mu se spljoštilo lice
au uah ah uah ah uah

g. pjesnik imao je nov šešir od slame
koji bijaše tako lijep tako lijep tako lijep
da je nalikovao na svetačku aureolu
jer g. pjesnik bijaše uistinu arhandeo
i ta je ptica prispjela bijela i grozničava
kao da iz neke pukovnije dolazi kakav sat?
i o te važne glazbe kao da

g. cricri dočekuje u bolnici posjet zaručnice
a na židovskom groblju dižu se grobovi
ko ljutice zmiije

g. pjesnik bijaše uistinu – arhandeo
on je govorio da je trgovac ljekovitim biljem nalikuje
na leptira i na gospodina boga i da je život
jednostavan kao bum-bum ka bum-bum njegova srca
a žena načinjena od balona sve manjih i manjih
počela je a vrišti ko najveća katastrofa
daaaaaa

idealist je toliko promatrao sunce da mu se spljoštilo
lice.

- riječi treba izrezati, staviti šešir, promiješati i od njih napraviti pjesmu
- umjetničko djelo treba sastavljati rezanjem i lijepljenjem različitih otpadaka

Njihov program bio je potpuna negacija sveg tradicionalnoga: stari svijet, utemeljen na racionalnom, doveo je do masovnog ubijanja u svjetskom ratu...stoga ti umjetnici izlaze s potpuno suprotnim programom: tradiciji suprotstavljaju IRACIONALNU NEGACIJU SVIH VRIJEDNOSTI.

NADREALIZAM Andre Breton, Paul Eluard, Louis Aragon

- razvija se iz dadaizma i talijanskog metafizičkog slikarstva
- Andre Breton – začetnik
- franc. surrealisme – dimenzija iznad stvarnosti
- program se zasniva na učenju SIGMUNDA FREUDA – utemeljitelj psihoanalize i na njegovu pojmu nesvjesnog koje usmjerava čovjekovo ponašanje i njime upravlja
- automatsko pisanje – bilježenje spontanog tijek misli, asocijacija i slika koji se javlja u posebnim stanjima sanjarenja i *budnog sna*“

A. Breton, glavni teoretičar smjera i autor *Manifesta nadrealizma* (1924), preuzeo je pojam *surréalisme* od G. Apollinairea (*Tirezijine sise*, 1917). Nekoliko godina prije oko časopisa *Littérature* (1919) okupio se novi naraštaj mladih pjesnika s Bretonom, Ph. Soupaultom i L. Aragonom na čelu. Dolaskom T. Tzare u Pariz taj je književni krug došao u doticaj s radikalnijom inačicom avangardne pobune. Breton se u svojem manifestu zauzimao za književnost utemeljenu na čistom psihičkom automatizmu, odn. spontanom, nadrealnom, neracionaliziranom bilježenju i povezivanju predodžbi. Književnost koja bi bila oslobođena svake kontrole razuma, ali i estetičkih i moralnih načela, bila bi istinski izraz slobodne misli. Spomenuto shvaćanje značilo je raskid sa svim prijašnjim školama. U spomenutim se nastojanjima prepoznaje utjecaj Freudovih proučavanja potisnutoga dijela ljudske svijesti što se očituje kroz omaške, snove, maštanja. Dok psihoanaliza nastoji pomoći čovjeku da kontrolira vlastitu podsvijest i mirno proživi svoj građanski život, nadrealisti su željeli kroz umjetnost osloboditi rušilačku energiju nesvjesne žudnje kako bi potkopali temelje takve egzistencije. Budući da su nadrealisti bili žestoki branitelji svojega stajališta o umjetnosti te skloni skandalima i provokacijama, ubrzo su se raspali u više različitih struja. Ono što je bilo zajedničko većini nadrealista (kao, uostalom, u manjoj mjeri, i simbolista) to je da su se suprotstavljali konvencionalnoj uporabi jezika i njegovoj uobičajenoj semantičkoj strukturi. Umjesto toga posezali su za osjetilnim dojmovima, automatskim, često apsurdnim slikama kojima su se prekidale jezično uvriježene veze između svijesti i stvarnosti. Nadrealističke su ideje u ono doba upućivale snažan izazov ustaljenim građanskim vrijednostima.

Andre Breton

Na putu u San Romano

...

Akt ljubavi i akt poezije
Nisu spojevi

S čitanjem novina naglas

Smisao zrake sunca
Modro svjetlucanje koje povezuje udarce drvosječine sjekire
Uzica dječjeg zmaja u obliku srca ili vrše
Ravnomjerno mahanje dabrova repa
Brzina munje
Slap slatkiša s vrha starih stepenica
Lavina
Soba čarolija
Ne gospodo nije Osma soba
Ni bunilo pune sobe u nedjelju navečer...

Paul Eluard

Zaljubljena

Na vjeđama mi ona stoji
I kose su joj u mojima,
Ima oblik ruku mojih,
Očiju mojih boju ima,
U mojoj sjeni ona tone
Kao kamen u nebesima.

Oči joj uvijek otvorene
I spavati me ne puštaju.
Njezini snovi u punom sjaju
Tjeraju sunca da ishlape,
I čine da se smijem, plačem,
Da govorim kad nemam o čem.

Obilježja

- **negiranje racionalnoga (osporavanje tradicionalne kompozicije)**
- **slikovitost**
- **nadrealistička metafora spaja nespojivo (dvije različite stvarnosti)...uvodi se pojam *grčevite slobode***

„Nadrealizam. Čisti duševni automatizam, pomoću kojeg se hoće izraziti, bilo govorom ili pismom, ili na koji drugi način, zbiljsko odvijanje misli. Diktat misli izvan nadzora razuma, izvan svake estetike ili moralne zaokupljenosti.“ (Andre Breton)
Andre Breton – opsjednut slobodom, objavio nekoliko manifesta...

IMAŽIZAM/IMAŽINIZAM

Imago, lat. – slika

- pjesnički postupak zasnovan je na **govoru čistih slika**
- nezadovoljni pjesništvom, tradicionalne oblike su pokušali zamijeniti slobodnim stihom i oblicima japanskog haiku pjesništva
- ime mu daje Amer Ezra Pound

Jesenjin

Pjesma kuji

Jutros je kuja pri stali,
gdje rogoz se zlati pod gredom,
oštenila sedmero mladih,
riđih štenadi redom.

I jezikom, sve do tmine,
mati ih češljala nježna;
od trbuha njene topline
voda se topila snježna.

A uveče, kao i vazda,
kad koke na lijegala kreću,
tmuran je stigao gazda
i strpao štenad u vreću.

Trčati snijegom je stala
slijedeć mu tragove hoda
i dugo uz val do vala
hladna se mreškala voda.

A kad se od trčanja vruća
i znojna probi kroz sjene,
njoj se mjesec vrh kuca
ko njeno pričinu štene.

U plavet je zurila jasnu
i cviljela nasred drumu,
a mjesec na putu kasnu
sakri se iza huma.

I tiho, kao kad s brijega
za bačenim kamenom kreće,
ko zlatne zvijezde sred snijega
kotrljahu oči se pseće.

Halte là

Qui vive
France
Avance au ralliement
Halte là
Le Mot

Claire-Ville-Neuve-En-Cristal-Eternel

Cantato {
Moi mon Dieu m'aurait fille
l'homme qu'ai
C'est un moulin d'azur d'huile
Tant à foudre
couple de n'arras les turquoises
Honnête et en parvint
Amour cœur amour de la Patrie
Le général
Il était Antisthène et c'était Fabius

- konkretna/vizualna poezija pristupa jeziku na način likovne umjetnosti

Pismo majci

Jesi li živa, staričice moja?
Sin tvoj živi i pozdrav ti šalje.
Nek uvečer nad kolibom tvojom
Ona čudna svjetlost sja i dalje.

Pišu mi da viđaju te često
Zbog mene veoma zabrinutu
I da ideš svaki čas na cestu
U svom trošnom starinskom kaputu.

U sutonu plavom da te često
Uvijek isto priviđenje muči:
Kako su u krčmi finski nož
U srce mi zaboli u tuči.

Nemaj straha! Umiri se, draga!
Od utvare to ti srce zebe.
Tako ipak propio se nisam
Da bih umro ne vidjevši tebe.

Kao nekad, i sada sam nježan,
I srce mi živi samo snom,
Da što prije pobjegnem od jada
I vratim se u naš niski dom.

Vratit ću se kad u našem vrtu

Rašire se grane pune cvijeta.
Samo nemoj da u ranu zoru
Budiš me ko prije osam ljeta.

Nemoj buditi odsanjane snove,
Nek miruje ono čega ne bi:
Odveć rano zamoren životom,
Samo čemer osjećam u sebi.

I ne uči da se molim. Pusti!
Nema više vraćanja ka starom.
Ti jedina utjeha si moja,
Svjetlo što mi sija istim žarom.

Umiri se! Nemoj da te često
Viđaju onako zabrinutu,
I ne idi svaki čas na cestu
U svom trošnom starinskom kaputu.
1924.

(Prijevod: Dobriša Cesarić)

LIRSKA AUTOBIOGRAFIJA – pretočio je u poeziju svoj duhovni svijet – od idiličnog doživljaja rodnog krajolika i patrijarhalnoga života u njemu, preko revolucije 1917. koju je doživio kao ostvarenje sna o preporodu Rusije, do razočaranog pjesnika – boema koji završava tragično.

- tragičnost – želio je prihvatiti novo doba i promjene koje ono donosi, ali je istovremeno to novo bilo u velikoj suprotnosti sa svim u što je Jesenjin vjerovao – **priroda, patrijarhalno, tradicionalno.....** svjestan promašenosti i uzaludnosti svojih nastojanja

- **Jesenjinov avangardizam utemeljen na narodnoj tradiciji, većinu je pjesama napisao u klasičnom, vezanom stihu. Izraz mu je slikovit, metaforičan, a u pjesmama**

JESENJINŠTINA – snažan utjecaj na suvremenike. Dekadentan, boemski i pesimističan odnos prema svijetu...nastaje u Rusiji nakon njegove smrti

FEDERICO GARCIA LORCA

PRIRODNI PJESNIK - čovjek koji svijet doživljava više čulima, nagonski, nego razumom

- u stihovima oživljava stvari – stavlja ih u pokret, daje im osobine živih bića

Oproštaj

Umrem li,

ostavite balkon otvoren.

Dijete naranče jede.

(Vidim sa svog balkona.)

Kosac žito kosi.

(Čujem sa svog balkona)

Umrem li,

ostavite balkon otvoren!

- **uokvirena kompozicija** – pjesma se zatvara i otvara istim motivom

- svijet doživljava više nagonski i osjetilno nego racionalno

- sjedinjavao je u sebi znanje, svijet, magiju i čistu neposrednost – bio je majstor riječi, vrstan graditelj pjesme, veliki artist

- **Lorcina poezija – spoj modernizma i tradicije**, ne slijedi metričku strukturu **cante jonda**, ali donosi isto podneblje Andaluzije, isti doživljaj svijeta njezinih stanovnika – **fatalizam, patnju, strast i smrt**.

- pjesnički je izraz sažet: on ne slika izravno – opisujući, nego neizravno – dajući odjeke zbivanja samo nagovještajem, simbolom

- temeljni motivi/simboli – *naranča* (radost), *masline*, *plač*, *gitare*, *mač*, *mjesec*, *vjetar*, *voda*, *smrt*, *zvijezda* (nada), *mjesec* (nesreća), *zelena boja* (strast)...

Ciganski romancero – najbolja pjesnička zbirka, sastavljena od osamnaest romanci, uglavnom vezanih za Andaluziju – u njima dominiraju **srast, smrt, fatalizam, nemoć čovjeka pred prirodom, nagonski pristup životu**

- **majstor riječi** – pjesme su sažete, oblikovane pažljivim odabirom riječi povezanih tako da čine zaokruženu cjelinu koja na čitatelja djeluje svojim značenjem, ali i sugestivnošću koja je rezultat rasporeda riječi, ponavljanja i akustičnosti stiha (najviše se približio nadrealizmu)

- **metaforičnost** – pjesničke su slike građene na neobičnim metaforama – slikovitost – svaka slika ima preneseno značenje

(**cante jondo** – duboka pjesma, duboki pjev – skupina starih andaluzijskih narodnih pjesama, koju su kao poetsko-glazbeno-plesnu formu u Andaluziju donijeli Romi. Uklopljena u andaluzijsku tradiciju, postala je sastavnim dijelom španjolske kulture.)

KEKEZ PANDŽIĆ

Naglost, žestina odbacivanja tradicije potječe iz općeg nemira prijelomnoga vremena kao prirodnog odgovora na stanje koje nije nudilo nade. Umjetnici su nezadovoljni postojećom umjetnošću. Moćan je utjecaj filozofskih strujanja na početku 20. stoljeća. Iako se poziva na zbilju, istinu, umjetnost je po mišljenju modernističkih predvodnika daleko od "istinske zbilje", zatajuje najveće čovjekove brige, vrši nedostojnu ulogu prikrivača vremena koje nudi beznađe. Potrebna je preobrazba čovjeka, preobrazba duha. Čovjek, pojedinac, sve je nemoćniji u nošenju teškog bremena koje mu je nametnulo vrijeme. Zaplašen je u očekivanju vremena koje dolazi. Otudjenje čovjeka biva sve veće. Tehnika napreduje i mijenja životne prostore; gradovi rastu, a čovjek gubi podlogu koja mu je davala sigurnost. Ambicije nacija i naroda pomiču granice starih vidika; postaju preuski dotadašnji prostori. Porastao je broj država koje žele odlučivati o cijelom svijetu; nema dvojbi

o budućim velikim sudarima, neizbježnim sukobima u kojima će stradati slabašan čovjek. Umjetnici osjećaju svoju odgovornost. Nametnula im se obveza utjecaja na vrijeme. U takvim okolnostima misao njemačkog filozofa Friedricha Nietzschea (1844 - 1900.) o potrebi rušenja postojećeg svijeta i uspostavljanju uvjeta za stvaranje novog čovjeka ostvaruje značajan utjecaj. Suprotstavljanje tradiciji očituje se na različite načine, bira različite putove.

pozdrav i, naravno, pamet u glavu;-)....